

Մաշաշա, Աթօ Հաիւէ Միրիէմ փաշա, Երուսաղէմի Եթովպական վանքի պետ Ֆաքաթա վարդապետ, Զօրավարի Թարգմանը՝ Մ. Հաննա Ֆառէս, Երկու քարտուղարները՝ Մ. Էլիաս, Մ. Գաբրիէլ, և Մկրտիչ էֆ. Պօղոսեան: Զօրավարը Նորին Սըրբազնութեան յանձնել է Մենելիք Կայսեր ինքնագիր մի նամակը, որի մասին «Բիւզանդիոն»ում գտնում ենք հետևեալ նկարագրութիւնը. «Նամակը գրուած է սպիտակ մագաղաթ թուղթի վրայ, թուղթին ճակատը դետեղուած է կայսերական զինանշանը, որուն շուրջ գրուած է կայսեր անունը մակդիրներով, և այսպէս կ'սկսի».

«Առիւծն Յուդայի Մենելիք Ա., արքայն արքայից Եթովպիոյ, առ Տ. Մաղաքիա Ս. Պատրիարք Սրբոյ Աթոռոյն Կ, Պօլսոյ, ողջոյն»:

«Այս մագաղաթ թուղթը գրուած է սպիտակ պահարանի մը մէջ, որուն վրայ գրուած է հասցէն, կայսեր գրով, իսկ ետևը կը գտնուի կայսերական Թագը, և անոր ներքև գրուած է Մ. գիրը սակեգրոյմ»:

Պատուիրակութիւնն այցելել է և Նոյն օրը զրանից առաջ Մայր Եկեղեցին և ներկայ գտնուել հանդիսաւոր ժամերգութեան և յոյժ գոհ մնացել:

Մի քանի օր յետոյ էլ Ս. Պատրիարքը փոխայցելութեան է գնացել յիշեալ պատուիրակութեան:

ԱՅԼ ԵԿԵՂԵՅԻՆԵՐ

Պարկովից «Русскія Вѣдомости» ին հեռագրում են. «Սինօդը քահանայապետութիւնից դադարեցրեց այն քահանաներին, որոնք կարծիք էին յայտնել մահուան պատժի դէմ»?

— Եւ դատապարտողներն անշուշտ իրենց կը համարեն քրիստոնէական քարոզիչ, եկեղեցու պետ և Աւետարանի մեկնաբան: Միթէ միջին դարերում ենք ապրում:

Пет. Листокъ-ի № 284, 297 և 305-ում լոյս տեսաւ Մ. Ֆեօդորովի յօդուածը եկեղեցական բարեփոխութեանց խնդրի առթիւ, որտեղ ի միջի այլոց ասում է.

«Համառուսական եկեղեցական խորհրդի առաջին գործը պէտք է լինի վերակազմել եկեղեցական կառավարութիւնը վերելից: Սինօդի օրեր պրօկուրօրի անբնական միահեծան իշխանութիւնը պէտք է վերացուի: Բայց միւս կողմից էլ չը պէտք է ստեղծուի Պատրիարքի միանձնական իշխանութիւնը: Եկեղեցուց պէտք է հեռացնել այն բոլորը, ինչը որ առաջ է քերում բռնութիւն և կամայականութիւն և ոչ թէ նորանոր առիթներ ստեղծել նրանց համար: Եկեղեցին կառավարելու միակ և քրիստոնէական վարդապետութեան սգուն համապատասխան մարմինն է ժողովը:»

Սինօդն ու պատրիարքները չը պէտք է կառավարեն եկեղեցին, այլ մշտական ժողովը, որը ազատօրէն պէտք է ընտրուած լինի (և ոչ թէ նշանակովի, ինչպէս այժմ) ամեն աստիճանի հոգեւորականներից—եպիսկոպոսներից, քահանաներից, սարկաւազներից և դպիրներից, և աշխարհական ընտրեալներից, որոնց հաստատութիւնը ոչ ոքից կախուած չը պէտք է լինի: Ժողովը պէտք է գումարուի առնուազն տարեկան մի անգամ երկու կամ երեք ամիս ժամանակով՝ նայած գործերի քանակութեան:

Սինօդը ընդհանուր եկեղեցական ժողովի մի միայն գործադիր մարմինը կլինէր: Թեմի հոգեւորականութեան և աշխարհականների կողմից ընտրուած եպիսկոպոսները իրարից որպէս փառասէր ու սնարիառ Բիւզանդացիների հնարած, պէտք է ոչընչացունի: Մանաւանդ որ այդ տիտղոսների ետեւից ընկած կատարւում են բազմաթիւ անօրէնութիւններ, որոնք նուաստացուցիչ են ոչ միայն քրիստոնէական եկեղեցու բարձր պաշտօնեաների, այլ և սովորական մահկանացուների համար: Թեմական կառավարութիւնն էլ պէտք է կազմակերպուի ներկայացուցչական նման սկզբունքներով. «եպիսկոպոսը պէտք է լինի թեմի գլխաւոր, բայց միանձնաբար ոչինչ անելու իրաւունք չունենայ:»

Վերջում Ֆեոդորովն ասում է.

«Եթէ որբազանները կըհամարձակուեն միանձնաբար լուծելու հասունացած խնդիրները առանց աշխարհականների մասնակցութեան, ինչպէս այդ մասին արդէն լուրեր են պտտում, նրանց բարենորոգութիւնների հետեւանքն այն կլինի, ինչ որ Նիկոն պատրիարքի ժամանակն էր, որից յետոյ, ինչպէս յայտնի է, եկեղեցուց բաժանուեցին հնածէսների մի քանի միլիօն: Անհամեստութիւն արած չեմ լինիլ, եթէ ասեմ, որ աշխարհականների առաջ փակ եկեղեցական ժողովի դէմ արդէն եռանդուն հակառակութիւն է պատաստուում ժողովրդի մէջ:»

Նոյն խնդրի մասին ոմն Պ. Կ. յօդուած է հրատարակել

«Слово»-ի 313-ում «ինչպիսի ժողով է մեզ հարկաւոր» վերնադրով որտեղ ասում է. «Մենք երկխոյնով ենք խօսում ապագայի մասին. եթէ առաջիկայ ժողովը կազմուած լինի միայն եպիսկոպոսներէց, մեր եկեղեցում կարող է առաջ գալ առաւել մեծ հերձուած քան նախկին՝ ծիսականք: Այդ ժողովը եկեղեցում կը մտցնի ոչ թէ խաղաղութիւն, այլ նոր խռովութիւն, նոր թշնամութիւն: Թող սրբազան Անտօնիոսը չը կարծի, որ ամուսնացած հոգևորականութիւնն աւ ժողովուրդը անմիա երեխաներ են և եկեղեցականներին անտեղեակ: Եթէ միայն եպիսկոպոսների ժողովը տեղի ունենայ, քարերը կաղաղակեն:

Ռուսաստանի յետագէմ հուսակցութիւնը շարունակում է որոնել եկեղեցական դրօշակը խռովարարների գէմ խաչակիրներէ արշաւանք սկսելու: Համեմատական անյաջողութեան հանդէպելով պրաւօսլաւ եկեղեցու կողմից, նա այժմ դիմում է հնաճէսներին: Моск. Вѣдомости-ի մէջ կարդում են հնաճէսներէ միութեան կոչը, որն իւր բովանդակութեամբ նման է «Ռուս մարդկանց միութեան» և «Ժողովրդական ինքնապաշտպանութեան սրբազան միութեան կոչներին:

«Զգաստացիք, ռուս ազատ ժողովուրդ: Մի՛ քաջալերիք գաւառականներին, որոնք ամեն կերպ ծաղրում էին ռուսական անունը, շատ ազնիւ մարդկանց տպանում և այլանդակում: Նրանք ծաղրում են քրիստոնէական կրօնը և անկարգութիւն անում սրբազան տեղերում: Նրանք քաջալերում են ուրիշի բարեքը յափշտակելու, թաղաւոր-արքային չեն ընդունում: Նրա կը կործանեն թագաւորին, ազնուականներին և վաճառականներին, ո՞ւմ ձեռին կլինիք դուք այնուհետեւ: Ձեր հացով սնուած՝ կը շղթայեն ձեզ անհաւատների (բասուրմանների) ծանր շղթաներով, բոլորովին կը կեղերեն և կաղքատացնեն սրբազան Ռուսաստանը: Ժողովուրդ, ո՞րտեղ է քո ռուսական քաջութիւնը: Որտեղ է քո ազգային հպարտութիւնը:»

Церк. Вѣст. նկատում է, որ ինչքան էլ հնաճէսները երկրպագու են հին կարգերին նրանց հետ սերտ կապուած, այնուամենայնիւ յետագէմներն այստեղ էլ հազիւ թէ յաջողութիւն գտնեն, որովհետեւ նրանք շատ լաւ են հասկանում և գնահատում օգոստոսի 6-ի և հոկտ. 17-ի հրովարտակները:

Նախաւորութիւն չունենալով պատարխանել յիշեալ կոչի բոլոր կէտերին, մի բան միայն կը հարցնենք պահպանողական գլխաւոր օրդանին: Այդ ո՞ր օրուանից է ձեր բարեկամութիւնը

հնածէսներն հեա: Ո՞ր օրուանից էք նրանց էլ Ռուսաստանի դաւակ համարում և մի՞թէ թողել էք նրանց մէջ «ռուսական քաջութիւնն ու ազգային հպարտութիւնը: Իսկ ազնուականներն և վաճառականներն խնամասար ձեռքերի հեռքերը շատ թարմ են և կարծում ենք, որ դեռ չեն ջնջուել նրա յիշողութիւնից:

Церк. Вѣстникъ-ում կարդում ենք. Դժուար է հաղորդել այն վրդովման չափը, որ արտայայտուեց պահպանողական միջանկ ներկայացուցիչներն կողմից հոկտեմբերի 17-ի հրովարտակի առթիւ Սինօդի ուղարկած շրջաբերականի դէմ: Եթէ հին կարգերն իսկապէս պրաւօսլաւ կրօնի հիմքերից մէկն ընդունենք, ապա հետևողական կլինի այդ երևոյթը հերձուած անուանելը: Ահա այդպէս է մտածում պ. Շարապով, որը «Русское дѣло» թերթում սինօդի կողմից նոր կարգերի օրհնութիւնը համարում է ծաղրի դերագոյն աստիճանը պրաւօսլաւ սրբադան հայրերի կողմից: «Իսկ ուրու» և «Ճշմարիտ պրաւօսլաւ» մտրդու անպատկառութեամբ նա մեղադրում է եպիսկոպոսներին նոր կառավարութեան առաջ քննելու մէջ և սպառնում է եկեղեցական ժողովի դատաստանով:

«Հայրեր, խոնարհ որբազաններ»․ ասում է նա: «Արդեօք շատ հեռու չի՞ գնում ձեր խոնարհութիւնը քաղաքացիական իշխանութեան ներկայ կառավարիչներն առաջ: Աւելի լաւ կլինի, եթէ գործադուր անէք: Մի՞թէ կըգանուի թէկուզ մի մարդ, ինչ բանակի էլ նա պատկանելու լինի, որ հաւատայ ձեր անկեղծութեանը: Մի՞թէ գէթ ոչ մինը չի հասկանալ, որ դուք ռուսական եկեղեցու հովիւներդ, արտասանեցիք ձեր մեղաւոր և անհամոզիչ խօսքը առանձին պատուէրով, իշխանութեանը հաճոյանալու, երկիւղ կրելով կորցնելու ձեր թագերն ու տմբիոնները: Ի հարկէ, ձեզանից, ամեն տեսակ արդար և անարդար միջոցներով» եկեղեցու իշխաններ դարձաներից ուրու ժողովուրդը չէր կարող սպասել արժանաւոր և խիտ բողոքի իւր դարաւոր և թանկագին կարգերը խախտելիս: Դուք ընդունակ չէիք լինի յետ հանգնելու արքայի ձեռքը անտեղի ստորագրութիւնից: Բայց դոնէ հասարակ լուծութիւնը պահպանէիք: Դուք այդ էլ չը կարողացաք անել: Ամօթ ձեզ համար: Եւ թող կրկնի մեր այդ դառն և զայրացկոտ խօսքը ռուսական եկեղեցական ժողովը, որի արդար և անկեղծ դատաստանին կը յանձնուի արդարութեան պաշտպան կանգնելու ձեր քաջութիւնը և ձեր առաքելական անկեղծութիւնը»:

Յիշեալ՝ իսկապէս անպատկառ տողերից պարզ երևում է, թէ ինչպիսի եկեղեցի էին սիրում ռուս պահպանողականներն ու ժողովրդի իրաւանց յափշտակողները այդ ժողովրդի դաւաճութեան անունից: Քրիստոսի եկեղեցին հաւասարութեան և սիրոյ հիմնարկութիւն է և ոչ թէ լուրթեան և անարդարութեան, ինչպէս որ բարեհաճել էիք դարձնել նրան և հեռու չէ այն ժամանակը, երբ ժողովուրդը կը խմի բուն աղբիւրից՝ Աւետարանից՝ իւր կրօնական ծարաւն յագեցնելու և կը հասկանայ ներկայ ընկերվարական կեանքի և ձեր բոլոր բացազանչութիւնների հակաաւետարանական լինելը: Այո՛, նա այն ժամանակ շատ շուտ կըզանի, թէ որոնց պէտք է դատել և ինչու համար:

Կաթոլիկ պրօպագանդան աւելի և աւելի է զօրանում արեւելքում և մանաւանդ պրաւօսլաւ երկիրներում՝ Սերբիայում, Պաղեստինում, Արաբիայում, Ալէքսանդրիայում, Հռոդոսում, Սամոսում, Զմիւռնիայում, Բօլդարիայում և այլն: Թէ որպիսի վճռականութեամբ և ոգով են գործում կաթոլիկ քարոզիչները, երևում է «Պրաւօսլաւ միսիօներ» թերթից, որտեղ կարդում ենք հետևեալը.

— Սօսիայի կաթոլիկ եկեղեցիներէից մինում Պատերը քարոզ խօսեց, որի ժամանակ պրաւօսլաւ հաւատը կոչեց կեղտոտ ու խայտառակ, իսկ պրաւօսլաւներին—անբարոյական ժողովուրդ: Դառնալով ունկնդիրներին, լատին քարոզիչն ասաց. «Դուք կարպեաներ էք, որոնց նախախնամութիւնն ուղարկել է անբարոյականութեան, շարլատանութեան և կեղծիքի վրայ հիմնուած պրաւօսլաւ հաւատը ոչնչացնելու: Դուք անթառամ պսակների կարժանանաք ձեր այն ջանքերի և ծառայութեանց համար, որը գործ կըզնէք ազնիւ և սրբազան նպատակի կատարման համար»:

Եթէ իրօք տեղի է ունեցել այդ խայտառակ քարոզն ու հիւանդ բարբառնջանքը, պէտք է սրտանց ցաւել, որ դեռ յանուն Աւետարանի այդպիսի վանդալական քարոզներ են արտասանւում: Մի՞թէ իրօք վերադարձել են խաւար միջին դարերը:

